

glas

slovenske kulturne akcije

L. XII. 3-4 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 28. II. 65

NAŠA ZAHVALA

Moderna Evropa je rastla v svojo polnoletnost v stalni napetosti med kulturo in politiko. Kultura je zagovarjala svobodo umskega in duhovnega delovanja, razni politični sistemi so si zlasti po reformaciji skušali prigrabiti monopol nad kulturo, da bi zadušili njene večne kliče po spoštovanju človekove osebnosti: to je po resnični svobodi mišljenja in duhovnega ustvarjanja. Do očitnega preloma med obema je prišlo po zlomu fevdalizma, ko se je država sicer otresla absolutizma, na prestole bivših cesarjev in kraljev pa postavila ljudske tribune. Kar nakrat se je pokazalo, da si je človeštvo moralo začeti graditi novo lestvico vrednot — tekma med oblastjo in svobodo traja še naprej in se verjetno ne bo zaključila do konca dni.

Ko smo letos svoje delo zastavili pod pokroviteljstvo *Velikonjevega imena*, smo hoteli potrditi, da smo del te borbe, ko se upiramo slehernemu monopolu nad duhovnim ustvarjanjem. Naša domovina je na tej poti dosegla prvi in najvišji višek v borbi proti nasilju marksističnega sistema, ki je dejansko na duhovnem polju uvajal hujše suženjstvo, kakor pa ga je poznala vsa naša zgodovina.

Vemo pa, da se sodobne politične diktature motijo, če računajo, da so npr. z našim porazom v domovini zadušile glas po pravi svobodi na Slovenskem, ali pa da so nas obremenile s tolikšno inekcijo nestrpnosti, zagrenjenosti in reakcionarstva, da ne bi več znali sprejeti nove metode in bi se v emigraciji zaslužili malikom bele namesto rdeče barve.

Izhodiščna točka za nas in za vse, ki vedo, kaj pomeni svoboda za kulturnega ustvarjavca, ostaja vedno ista. Malikovanje političnih in partijskih sistemov je samo dokaz, kako se svobodni človek še boji srečati se z največjim zakladom: svojo notranjo svobodo in iz nje graditi temelje za svojo in svojih bližnjih duhovno srečo in osvoboditev.

Poleg Narteja Velikonje je revolucija podrta celo vrsto kulturnih delavcev, ki so padli, ker niso klonili. Njihova poslednja vizija o pravičnem svetu je za nas oporoka, na kateri bomo gradili osnove za pravo mesto kulture v svetu, ki nas obdaja. Njihova zvestoba do smrti je za nas nauk, poln globoke vere v zmago!

Našim borecema za svobodo duha gre vsa zahvala!

JUBILEJNA ZBIRKA

Nič ni na svetu lepšega kot storiti komu dobro dejanje, ki pri tem ne računa na morebitne sebične koristi samo zase. Kdor se je udeležil naše jubilejne zbirke, ni izkazal dobrote samo nam, ampak se je z vso vero pridružil tistim, ki vedo, da kulturno in duhovno delo ne velja samo sedanji generaciji, ampak služi za osnovo stavbi, ki jo bodo dogradili naši sinovi in prasinovi. Kdor daruje, izjavlja, da že daje mladini svoj JUBILEJNI DAR.

Darovali so: VINKO MIRT, Sao Paulo, Brazilija, 2.000 pesov; ga. MARTINA BERLOT, Ramos Mejija, 2.000 pesov; č. g. dr. MARKO KRANJC, Rim, 2.000; g. AVGUST NOVAK, ZDA, 20 dolarjev; g. ANTON ROZMAN, ZDA, 20 dolarjev; g. DUŠAN LAJOVIC, Avstralija, 10 avstr. funtov (22 dolarjev).

VSEM NAŠA PRISRČNA HVALA.

Pisatelj Karel Mauser je v Clevelandu govoril na proslavi pete obletnice smrti škofa Gregorija Rožmana in je med drugim izvajal: „Dragi prijatelji škofa Gregorija Rožmana. Navajeni smo, da svoje velike može in vodnike gledamo daleč od sebe, da jih takoj po smrti razlastimo vseh človeških slabosti in napak in jih postavimo v nedosegljive višine, kamor jih kamaj še sledi naše oko. — Zdi se mi, da je to povsem napačna pot, docela napačen način in da moramo vse tiste, ki smo jih spoštovali in ljubili, obdržati med nami, da jih moramo gledati kot resnične ljudi, ki so imeli iste človeške lastnosti, kakor mi, le da so nas prekašali v trdnini in mogočni volji, biti iz dneva v dan boljši, ponižnejši, svetlejši... Bili so ljudje; vsak izmed njih je bil človek, rojen iz žene, rojen v družini, sredi slovenske skupnosti. Tudi škof Gregorij Rožman. ... Docela zgrešeno je, če mi v svoji človeški slabosti poskušamo iz svojih vodnikov ustvarjati osebne kulte, če jim odzvamemo vse napake, vse človeške strune. Saj smo vendar med njimi živeli, saj smo jih poznali; prihajali so med nas in z nami govorili. Dokler jih bomo gledali kot ljudi iz krvi in mesa, dotlej bomo tudi lahko razumeli, koliko notranjih bojev so preživeli, koliko pretrpeli in kaj so za ohranitev svojih idealov in načrtov porabljali v duhovno talažbo... Če bomo doumeli ta odnos, ga bomo tudi ohranili in spomin na velikega duhovnega vodnika škofa Gregorija bo še dolgo ostal med nami in bo odseval še v naših otrocih.“

(Duhovno življenje, št. 2, 1965.)

ŽIRIJO za Velikonjevo literarno nagrado sestavljajo: dr. Vinko Brumen, dr. Tine Debeljak, Božidar Fink, prof. Alojzij Geržinič, prof. Karel Rakovec.

Opozarjamo, da poteče rok za dospelost rokopisov konec oktobra 1965 in bo izid objavljen ob božiču 1965.

Karla Mauserja povest LJUDJE POD BIČEM drugi del

je dotiskana in se dokončuje dela vezave. Upamo, da bomo mogli kmalu začeti z razpošiljanjem dela, ki ga mnogi že nestrpnostno pričakujejo.

(Poljski primer)

— Moderni človek za oznanilo evangelija ni nič manj odprt kot prejšnje generacije, je izjavil protestantski teolog prof. Karl Barth, ko ga je intervjuval holandski ekumenični cerkveni radio. S poudarkom je zavrnil zelo razširjeno mnenje, da je v naravo-slovnno-tehnični dobi človeka pripeljati k Bogu mnogo težje kot nekdanj.

— Na občnem zboru Krščanske kulturne zveze v Celovcu je njen predsednik dr. Zablatnik z veseljem naznanil, da se tiska prva zbirka novel mladega koroškega pisatelja Florija Lipuscha (Bora Kostaneka); dalje, da bo Mohorjeva družba založila pesniški zbirki Erika Prunca in Karlija Smolleta. Vsi Slovenci pa morajo pozdraviti sklep Mohorjeve družbe, ustanoviti Janežičev sklad, ki naj podpira stremljenja mladih koroških pesnikov in pisateljev.

— „Okrogle mize“ o otroški risbi kot občilu za pospeševanje mednarodnega sporazumevanja, ki jo je priredil pedagoški inštitut univerze v Padovi konec oktobra v beneškem San Giorgio, so se udeležili tudi izvedenci iz Ženeve, Lausanne, Hamburga, Louvainia in Ljubljane. Hkrati je bila odprta mednarodna razstava otroških risb.

— V „Biblioteca Universale Rizzoli“ je pred kratkim izšel italijanski prevod „Martina Kačurja“ pod naslovom „Biografia di un idealista“. Prevod je oskrbel in pripombe napisal slovenski rojak prof. Ciril Kutin, ki živi v Italiji. Prevajavec je v obširnem uvodu prikazal tudi Cankarjevo življenje in delo, čeprav Rizzolijeva zbirka navadno besedila izdaja brez pojasnjevalnega aparata.

— Med številnimi priobčitvami, ki so lani izšle za jubilej Nikolaja iz Kuesa, nobena ni vzbudila toliko pozornosti, kot monografija znanega filozofa Karla Jaspersa (sedaj Basel). Napeto pričakovanje, kako bo utemeljitelj moderne eksistenčne filozofije umel „prvega modernega filozofa“, pa je bilo precej razočarano. Jaspersov Cusanus ni ne stvaren prikaz, ne osebna razravnava, temveč pomes obojega, kjer odklanjanje sega v priznanje, neobrazložene ostre sodbe v pomembne uvidke. Ker odtrga Kuzanca od žive korenine njegove mišljave, duhovno bogastvo Kuesovo okori v nekakšen sestav, ki ga Jaspers nazadnje postavi pod vprašaj.

— V začetku novembra je bila v Zürichu odprta v „Muzeju za umetno obrt“ prva svetovna

Oktobrska vstaja je omogočila kardinalu Stefanu Wyszyńskemu vrnitev iz konfinacije na poljski primatski sedež. V tistih razburkanih dneh je na poljskega primasa pričakujoče zrla ne samo njegova domovina, ves svet je vedel, da je on ključna osebnost poljskega položaja. Gomulka ne bi zmožal ohraniti notranjega miru na Poljskem brez kardinala. Od primasovih navodil katoličanom je bil v veliki meri odvisen svetovni mir. V novembru in decembru 1956 je vlada umaknila razne proticerkvene ukrepe, prišlo je do delne ureditve odnosov med cerkvijo in državo. V januarjskih volitvah 1957 je bilo izvoljenih 14 poslancev, ki so kandidirali kot katoličani.

Poljska vlada je še precej časa rada zatrjevala, da novi položaj za cerkev pomeni pravi razcvet. Za zamejstvo je to tezo povzel v svoji brošuri iz leta 1958 tudi Jan Frankowski, predsednik „Krščanske in socialne zveze“. V dokumentacijo navaja primerjavo med letom 1937 in letom 1958: pred vojsko je imela Poljska 25 diecez, sedaj 25, škofijskih duhovnikov 9.700, sedaj 12.300, redovnikov 6.000, sedaj 8.000, redovnic 16.000, sedaj 28.000, cerkva 7.251, sedaj 10.168 (3.297 pridobljenih v osvobojenih zahodnih pokrajinah, 373 na novo sezidanih, 151 obnovljenih). Opozarja dalje na obstoj katoliške univerze v Lublinu, na katoliška založništva, na katoliške časopise.

Podatki so točni, vrednost kriterijev za položaj cerkve jim pa more dati šele zgodovinska in sociološka analiza. Pri nekaterih omenjenih dejstvih je režim popolnoma nedolžen. Gotovo je navzočnost cerkve v poljskem življenju še vedno zelo vidna. Duhovniki in redovniki morejo še vedno nositi obleke svojega poklica, verniki se zbirajo v mogočnih procesijah in na veličastnih romanjih, czenstochowska romanja — vsako leto od 10. do 15. avgusta — registrira svetovni tisk. Cerkveno premoženje je bilo 1952 podržavljeno, toda kler zaradi velikodušnosti ljudstva ne živi v revščini. Za vzgojo klera skrbi 12 malih in 24 velikih semenišč. Število gojencev je zadovoljivo, čeprav ne po vseh škofijah. Katoliška univerza — „Med Berlinom in Pekin-gom najdete filozofijo samo v Lublinu“ — živi od treh nabirk po župnijah na leto in od podpore zamejskih prijateljev. Katoliško teološko akademijo v Varšavi pa je ustanovila država — po odpravitvi teoloških fakult na državnih univerzah — in jo vzdržuje. Sv. Sedež te akademije sicer ne priznava, vendar profesorje imenuje kardinal po privolitvi vlade. „Caritas“ še obstaja, vendar po letu 1950 ni več cerkvena ustanova. Udje upravnega sveta in predsedstva so vsi verni katoličani, vendar predstavljajo samo svojo osebo. V 800 zavodih te ustanove se more udeleževati krščanska ljubezen, vendar je njih obstoj odvisen od dobre volje države. Katoliško založništvo je v glavnem last raznih gibanj, ki združujejo katoličane. Med njimi je najbolj diskutiran „Pax“ Bolesława Piaseckiego (njegov tednik „Dzis i jutro“ je bil 1955 dan na rimski indeks). Piasecki priznava in se vključuje v socialistični sistem (vendar je „Paxu“ Gomulka 1961 dovolil samo 3.000 udov). Oktobra 1956 se je od tega gibanja ločil Jan Frankowski in ustanovil svoje idejno gibanje in hkrati založniško podjetje „Krščansko in socialno zvezo“. Najpomembnejše in najvplivnejše je gibanje okoli revije „Znak“, ki je v „oktobru“ prevzelo znano staro glasilo krakowske kurije „Tygodnik Powszechny“. V nasprotju s „Paxom“ „Znak“ išče osnove za ureditev razmerja med cerkvijo in državo v „socialistični realnosti“, ne pa v načelnem sprejetju „socialističnega sistema“. Še vedno izhaja stari poznanjski „Przewodnik Katolicki“ (iz 1895), toda ne sme pisati o športu, politiki, gospodarstvu, perečih vprašanjih. Je še kakšnih deset založb, med njimi so tudi škofijski ordinariati, pomembnejši sta „Paolotinum“ in „Albertinum“ v Poznanju, druge izdajo le po dva, tri naslove na leto.

Za adekvatno oceno realnega položaja cerkve pod „socialističnimi“ režimi je treba upoštevati ne samo to, kar cerkev ima, temveč tudi to, česar nima, pa bi nujno morala imeti, ako naj izpolnjuje svoje božje poslanstvo. Lepa proclja raznih ustanov morejo površnemu opazovalcu zapirati pogled in zakrivati obkroževalne, umejevalne, odvracevalne manevre, ki jih razvija uradni ateizem, da si zagotovi prosto torišče zgolj za svojo propagando. Negotovost, umejenost, ateistična propaganda so glavne skrbi poljskih katoličanov. Režim se glede te rad izgovarja, da je država laična, da torej ne more biti odgovorna za protiversko propagando. „Toda to ni res, tega tudi nihče ne verjame. Kot orodje vladanja komunistične partije, je država pozitivno brezbožna. Socialistična država je ateistična.“ To trdi José de Broucker, ki je za „Informations catholiques internationales (Éditions du Cerf) opisal sedanji položaj cerkve na Poljskem (L'Église à l'Est. Pologne, 1962). De Brouckerju je najbližje gibanje „Znak“, ni pa popolnoma pravičen škofom.

Kot v vsem „komunističnem sistemu“ cerkev na Poljskem ne

DIREKTOR ANTON OREHAR je prejel visoko odlikovanje za monsignorja. Izredno počestčenje, ki se ga vsi veselimo, ne velja samo njemu osebno: visoko priznanje je bilo izrečeno vodji slovenskih dušnih pastirjev v Argentini in urejevalcu našega verskega življenja; sega pa daleč čez okvir. Ponosni smo, da je bilo podano odlikovanje ne samo verskemu organizatorju in voditelju, ampak pospeševalju delavnosti na vseh poljih slovenske duhovnosti. Skupno z nami je sledil stari tradiciji slovenstva, ki pravi, da se duhovnik nikdar ni smel in mogel omejevati samo na dušnopastirsko delo. Cerkev mora prekvasiti najgloblje osnove slovenstva in tem idealom je monsignor Orchar posvetil vse svoje sile. Verski tisk je pod njegovim vodstvom na višku, prav sedaj pa smo vsi priča, kako gradi streho za vse, kar služi tem namenom in načrtom. Pri tej ljubezni in skrbi Slovenska kulturna akcija ni izvzeta. Ko se še gradi Slovenska hiša, smo že prišli do svojih stalnih prostorov. Pa to je samo zunanji izraz njegove naklonjenosti, za katero smo mu dolžni vso zahvalo; daje pa nam še več, ko nam rad svetuje iz težav in nam povsod in vedno nudi vso podporo. Iskreno čestitamo in se pridružujemo veselju ob pohvali, ki se po njem razteza na vse pri delu za iste cilje.

pozna varnosti in gotovosti. Cela orožarna Damoklejevih mečev visi nad njenimi ustanovami in dejavnostmi. Zlasti priljubljeno je režimu izigravanje s pravno negotovostjo v davčnih zadevah. Država in partija stori vse, da cerkev drži daleč proč od mladine. Katoliškega mladinskega tiska ni, samo Piacskega Slowo Powszechné ima tedensko prilogo za otroke. Kot pravi marksisti se poljski komunisti silno boje organiziranih katoliških gibanj. Ko so po zrušitvi stalinistov 1956 poskusili v Lublinu z organiziranjem mladine, je oblast poizkus v kali zatrla. Naklado katoliškega tiska omejujejo z administrativnimi ukrepi in tako katoliškimi časopisom ne puste do večjega vpliva. Nenavzočnost cerkve se prizadeva režim kristalizirati posebno v novih industrijskih središčih, samo v tem kontekstu je razumljiv tisti boj za križ v Nowi Huti, ki je odmeval v vsem svetu. In Nowa Huta je simbol nove Poljske. Koder ni cerkva, se mora pouk katekizma zatekati v zasebna stanovanja. Navajajo primere delavcev, ki so izgubili zaposlitev, ker so svoje sobe dali na voljo za verouk. S takim ravnanjem je izproženo vprašanje o enakopravnosti vernih ljudi. Za diskriminacijo navajajo razne primere: zaveden katoličan ima težave pri potnem listu, absolvent K. U. L. teže dobi službo. Podoba je, da diskriminaciji uidejo verni katoličani, ki so izvedenci.

Boj zoper „modus vivendi“ 1956 je režim začel najprej po „partijski liniji“. Že v začetku 1957 je bila ustanovljena „Družba za laično šolo“, novembra je bil dan velik poudarek kongresu „Zveze ateistov in svobodomislelcev“ (revija „Argumenty“). Ko je vlada po letu 1958 začela množiti ukrepe za pospešeno laizacijo šole, je kardinal, ki je čislal verouk po šolah za svoj največji uspeh v pogajanjih z Gomulkom, velel organizacijo verouka po šolskih urah. Leto 1960 označuje davčne šikane zoper katoliške ustanove, zlasti zoper univerzo v Lublinu. Da bi preprečili partijske manevre z duhovniškimi krožki „Caritas“ (ki jih je treba ločiti od karitativne ustanove istega imena), je kardinal to pomožno silo partije (podobno slovenskemu cemarstvu) prepovedal. Ker se je položaj v letu 1961 zelo poslabšal, je „Znakov“ poslanec Stomma v sejmju pozival k novim razgovorom med cerkvijo in državo. Ko je bil odstavljen dotedanji ravnatelj Oddelka za kult, so škofje privolili v razgovore. Seveda niso mogli sprejeti vladne kontrole nad veroukom; ko jo je vlada dekretirala, je episkopat v pastirskem pismu odklonil poslušnost v tej zadevi. Incidenti so se vedno bolj množili. Zato je kardinal terjal sklicanje mešane komisije. V začetku leta 1962 je odločno pokazal na ateizem kot vir nesoglasij med vero in državo.

Pred začetkom koncila so bili torej odnošaji med cerkvijo in državo na Poljskem zelo napeti. Tedaj pa je posegel vmes Nikita Hruščev.

Marca 1964 so se na sedežu Združenih narodov v New Yorku razvedle informacije o tem Hruščevem posegu in o dogodkih, ki jih je povzročil. (O njih poroča Ph. Ben v „Le Monde“ 21. marca 1964).

Po teh informacijah je jeseni 1962, malo pred začetkom koncila, sekretariat sovjetske partije določil novo zadržanje nasproti katoliški cerkvi. Tedaj je ruska pravoslavna cerkev dobila spodbudo, naj išče stikov z Rimom. V Moskvi so tudi sklenili, da poizkusijo uporabiti tudi poljsko katoliško hierarhijo. Dne 3. novembra 1962 je na povabilo Hruščeva prišel v središče komunizma Gomulka. Obravnavala sta vprašanje odnosov z Vatikanom. Poljskemu voditelju ni bilo

(Dalje na 6. strani)

razstava anthropološke fotografije. Razstavilo je 284 fotografov iz tridesetih dežel 555 fotov. Ideja te razstave prihaja od Karla Paweka, utemeljitelja in večletnega urednika revije „Magnum“, ki je s svojim filozofskim pojmovanjem fotografije tej pridobil nov pomen in ceno. Svoje misli je predložil v knjigah „Totale Photographie“ (Olten 1960) in „Das optische Zeitalter“ (Olten 1963). Razstava hoče odgovoriti na filozofsko vprašanje „Kaj je človek?“ in nosi ta naslov. Iz Švice bo prenešana v še trideset muzejev in dvanajst dežel.

— Konec januarja je umrl msgr. Jean Calvet, rektor pariškega Katoliškega instituta. Rojen je bil 1874 in je 1922 vstopil kot profesor za francosko literaturo v učiteljski zbor katoliške univerze v Parizu. Uredil je monumentalno zgodovino „Histoire de la littérature française“ v desetih zajetnih knjigah, napisal je „Manuel de littérature française“, več študij o Bossuetu, Racinu, Moliere, Vignyju, pod pseudonimom Jean Quercu pa izdal „Contes de la vieille France“ in esej o katoliški kritiki. Po smrti kardinala Baudrillarta 1942 je postal prorektor, 1946 pa je odstopil, ko se je francosko zunanje ministrstvo izrazilo zoper imenovanje za rektorja. Zadnja leta je temu razgibanemu duhu še popolna slepota dodala svoje neizmerne tegobe.

— Prva predstava Henry de Montherlantove zadnje drame „La guerre civile“ konec januarja v Parizu je kritiko prisilila k priznanju: „Le plus grand théâtre d'histoire depuis Shakespeare.“ Snov za to zgodovinsko dramo je pisatelj prvič zajel iz rimske zgodovine, iz boja med Cezarjem in Pompejem.

— „Nova Mysl“, idejno glasiloo češke partije, v januarski številki ugotavlja, da je ideološkim spopadom med komunističnimi partijami po svetu vir „znatna okrepitev nacionalnih čustev med množicami“.

— Vkljub znanemu dejanskemu položaju slovenskega naroda v drugi Jugoslaviji si je sedanji podpredsednik Slovenske maticе, bivši urednik Doma in sveta, prof. dr. Koblar v slovesnem govoru za stoletnico Matičino upal reči, „da se je ta čas dopolnilo največje zgodovinsko dejanje — osvobojenje vsega našega ljudstva (sic!, ne naroda!) in da je dejansko uresničena zedinjena Slovenija v enakopravni zvezi jugoslovanskih narodov tista Slovenija, ki jo je Matica nekoč mogla predstavljati samo v svoji kulturni ideji“. Tudi slavnostni govorniki imajo dolžnosti do zgodovinske in aktualne resnice.

— Pojavi nacionalizma v Jugoslaviji silijo nekega Bruna Popenovića v zagrebškem „Telegramu“ 4. 12. 1964 k priznanju, „da je nacionalistična mentaliteta še vedno latentna oznamenitev zavesti ali vsaj podzavesti večjega dela naše profesionalne inteligence“. „Formula Jugoslovske enciklopedije je bila pred desetimi leti videti dovolj močna in suggestivna, da v resnici odkrije ali poudari v kulturi južnoslovsanskih ljudstev trajne človečnosti vrednote in da poveže posamezne tradicije in sodobno kulturno ustvarjanje naših ljudstev v enotno živo zavest občutka kulturne skupnosti. V naših razmerah je pa ta formula ostala vendar tudi sama preveč formalna, ni ji uspelo, da premeta vse odpore različnih okolij, ki jih je hotela povezati.“ Zelo pomembno priznanje, ki bi ga morali bolj upoštevati tudi marsikateri slovenski literatje: „Jugoslovsanski književni kriterij je izginil in minil kot prehodna petminutna moda.“ Zagotavljanje „Mi ne odustajamo od istih ciljeva“, je pač le sebegoljufna tolažba.

— Pojem dobička, ki ga uči sovjetski profesor Liberman, je za poizkušnjo uveden od 1. januarja 1965 v eno podjetje težke industrije v Lvovu in v en ukrajinski rudnik premoga. Sredi 1965 predvidevajo, da bodo eno tretjino oblačilne, obutvene in tekstilne industrije upravljali po tem vodilu. Seveda je to odstopanje od „klasično-leninistične ekonomije“, ki ne more vzdržati produkcijske tekme z zahodnimi ekonomijami.

— V času, ko komunisti ponavljajo katoličanom v Italiji pozive k dialogu in sodelovanju, je „L' Osservatore Romano“ 12. 1. zapisal: „Zgolj besedno spoštovanje do 'preprijčanja' katoličanov, ki ga razglašajo komunisti, da bi se katoličani za vsako ceno zadal dialogu na dvoumnih temeljih, jih ne ovira, da bi vedno znovič ne napadali cerkve.“

— Francoska šolska televizija je s soboto 9. januarja začela s prenosi, ki so posvečeni filozofiji. Ta dan je obravnaval „Filozofijo in njeno zgodovino“ prof. Hyppolite (College de France), do 13. marca se zvrste: prof. Canguilhem (Sorbonne): Filozofija in znanost, prof. Aron (Sorbonne): Filozofija in sociologija, prof. Foucault (Univ. Clermont-Ferrand): Filozofija in psihologija, prof. Ricoeur (Sorbonne): Filozofija in jezik. Prenosi se vrše v obliki dialoga, v katerem se specialisti razgovarjajo s prof. Badiou (licej v Reimsu), ki ima vlogo sokratičnega ugovarjavca. Poslušavci morejo tako biti navzoči pri nastajanju filozofske misli.

(Dalje s 3. strani)

na tem, da bi izkoristili usluge poljskega episkopata v prizadevanju za zблиžanje komunističnega sveta in Vatikana. Bil je prepričan, da škofje, ki so zavedni nasprotniki komunizma, ne bodo hoteli služiti vladnim načrtom.

Vendar je nekaj dni po Gomulkovi vrnitvi deset škofov, ki so jim dotlej odklanjali dati potni list, dobilo dovoljenje za pot na koncil.

Spomladi 1963 je v Rim prišlo več vodilnih osebnosti iz različnih poljskih katoliških skupin, ki jih režim tolerira. Ti so bili v Rimu zelo dejavni, eden izmed njih je bil celo sprejet v audienco od Janeza XXIII. malo pred papeževo smrtjo. Najpomembnejši med temi poljskimi romarji je bil Zenon Kliszko, ki velja za najbolj zaupnega Gomulkovega sodelavca. Kliszko, ki ima v skrbi politiko režima nasproti katoliški cerkvi, se je srečal z nekaterimi osebnostmi iz Državnega tajništva, večkrat je tudi obiskal kardinala Wyszynskega in druge poljske škofe.

Varšavski emisarji niso skrivali „svojega utemeljenega mnenja“, da je njihova vlada pripravljena podpisati konkordat z rimskim papežem, odobriti umestitev apostolskega nuncijskega v Varšavi, na sploh postaviti temelje za sožitje v miru med cerkvijo in komunističnim svetom. Svojim sobesednikom so dajali upati še druge perspektive za sodelovanje. Rekli so, da bo konkordat med Vatikanom in Poljsko lahko kmalu sledil podoben dogovor med Rimom in Moskvo. „Vedeli“ so, da bi poljska vlada bila naklonjena imenovanju drugega poljskega kardinala (kardinal v Krakovu je umrl kmalu po koncu vojske).

Podoba je, da vsi ti predlogi niso ostali brez vtisa v Vatikanu. Toda iz Varšave so se izvedele reči, ki so zelo zmanjšale ceno poljskih ponudb. V neki zaključeni družbi, kjer je mislil, da so zbrani samo komunisti, je Kliszko odkrito povedal, da so vse te ponudbe režima samo taktika. Poudaril je, da boj zoper cerkev ne bo prav nič popustil, temveč bo še bolj odločen, tudi v primeru, da bi bil sklenjen konkordat. Pri tem se je skliceval na nek tajni dokument, ki ga je sestavil centralni odbor Zedinjene delavske stranke (se pravi poljske partije), ki avtoritativno določa, da pozitivno zadržanje poljskih oblasti do nekaterih pojavov v katoliški cerkvi (npr. do enciklike „Pacem in terris“) prav nič ne umanjšuje nujnosti stanovitnega boja zoper vero. Nasprotno to zadržanje boj samo še poostruje po znanem načelu, da se sožitje v miru ne sme raztegniti na ideološko področje.

Kmalu za tem je tretje plenarno zasedanje poljskega centralnega komiteja izdelalo nove ukrepe zoper katoliško cerkev. Uresničevanje teh sklepov je pozimi 1963 povzročilo zelo resno napetost med cerkvijo in državo.

V takšnih razmerah je razumljivo, da so v Vatikanu prišli do preprijčanja, da so bili motivi Hruščevih in Gomulkovih ponudb zgolj zunanje-politične narave in sicer zgolj začasnega značaja. Mislijo tudi, da je poljski režim s predlogom konkordata in še posebno očitno s predlogom imenovanja drugega poljskega kardinala hotel v prvi vrsti oslabil avtoriteto kardinala Wyszynskega, ki ga komunistična vlada ima za sovražnika šte. 1, čeprav je v nevarni dobi 1956--1957 toliko pomagal Gomulki.

Dne 13. novembra 1963 je „Osservatore Romano“ v članku „Vidiki neke koeksistence“ ugotovil: „Položaj cerkve in katoličanov se na Poljskem v zadnjem času neprestano vedno bolj slabša.“ Kot posebno zgovorno šikano navaja zaplembo kardinalovih homilij in drugih verskih govorov, ki jih je dala neka mednarodna katoliška družba natisniti in poslati na Poljsko, kjer je zbirka iz carine bila poslana naravnost v papirne mline.

F. D.

— Zagrebški „Telegram“ je 4. 12. priobčil protest „Društva književnikov Hrvatske“ zoper obnašanje Brana Crncevića, časnikarja in književnika iz Beograda, ki je v klubu zagrebških piscev „počeo na jedan škandalozan šovinistički način insultirati klubsko osoblje i goste, vrijedao je i hrvatski narod“.

— Na „Kurirčkovem festivalu“ sredi decembra 1964 je Ivan Potrč o partizanskih zgodbah za mladino trdil: „Kakor odrasčajoč otrok rad sega po spominskih partizanskih tekstih (pri nas more ta literatura velikokrat izpodrivati in je tudi izpodrivala

in izpodriva indijancarice in druge različne kavbojske tekste) in kakor so ti teksti v neki šolarski in gimnazijski dobi nasploh prvo branje, kako da so pri nas nenkrat nastala negotovanja do partizanskih tekstov. In kakor so takšna besedovanja bila odsevi nekih pavšalnih presoj in obsodb, pa so vseeno bila odraz nekih kriz.“

— Sredi julija 1964 so v Berlinu v gledališču Theater des Westens sneli s programa glasbeni spev z gledališkimi vložki „My fair Lady“. Delo so dnevno predvajali od oktobra 1961 in je bilo nad poldrug milijon obiskovavcev.

odmevi

— ZBORNIK 1965 SVOBODNA SLOVENIJA je 22. izdanje založbe Svobodne Slovenije. Uredili so ga Miloš Stare, Joško Krošelj, Pavel Fajdiga in Slavimir Batagelj. Str. 368. Tisk tiskarna Vilko. Opremil je France Papež.

Uvaja Zbornik esej Milana Komarja Pogoji za dialog; obseg idej in misli aktualno podaja sedanjo podobo sveta in posreduje s tem celi publikaciji njeno mesto v sodobnosti slovenskega dogajanja. Najbolj odgovarjata temu namenu poglavje: Razprave — dokumenti — pričevanja in anketa: Kaj sodim o komunizmu. Mesto slovenstva v svetu ponazarjajo predstavitev o delu dr. Milana Komarja. p. K. VI. Truhlarja in dr. Franca Žajdela, ker so priče o deležu, ki iz naše sredine raste v korist svetovni in naši kulturi. — Zgodovinarju in sociologu bodo mnogo služile razprave, ki osvetljujejo dogodke pred dvajsetimi leti, ko je domovina padla pod komunistično diktaturo in se je začela naša emigracija. Deloma podajajo tedanjo sliko tudi sestavki, ki so obdelani pod anketo o komunizmu. Literarni del zbornika je spet močno povezan z zaglavjem Naši gorniki; gorništvu se ne podaja več toliko v svoji izrečni alpinistični, shemi, ampak predstavlja ves problem v središču zmag in porazov sodobnega človeka. Letošnjemu popisu Petra Skvarča je vtisnjen še globlje ta psihološki in individualni ton, ki ponekod zaradi tega nekoliko celo trpi zaradi razdalje z motivom samim, ker mu je odvzeto prvenstvo. Ni izključeno, da je to le dokaz, kako se vplivi globoke osebne kulture že prenašajo na vse strune naše notranjosti. Slovenci moramo biti srečni, da se nam skozi to okno odpirajo najbolj zanimiva obzorja. — Literarni del tudi letos nima lastnega poglavja, ampak sodelujejo pisci z oddelkom Razgledi pod Našo besedo in pesmijo: P. Bernard Ambrožič OFM (Legenda o Jezusu in dveh učencih), Tine Debeljak (Novi pesnik med pobitimi domobranci), Ivan Hribovšek (Drevesom, Rast, Pomladna pesem), Marijan Jakopič, (Soneti) in Milena Šoukal (Poletne slike). — Koledarski del knjige izpolnjujeta poglavji Slovenci v zamejstvu in Slovenci v izseljenstvu. — Gorniški del spremljajo izredno uspele ilustracije (12 strani), Umetniška priloga pa zajema 8 strani in so reproducirana dela Bare Remec, Franceta Goršeta, Ivana Bukovca, Mira Župančiča, Franceta Ahčina, Milana Volovška, Franceta Papeža, Huga Velkerja, Andreja Makeka in Božidarja Kramolca.

Glavno zanimanje se posveča Anketi in ta daje knjigi glavni značaj. Vendar se izbor ponekod zašibi in se misli in motivi ponavljajo. Kakor že lansko leto je pri anketi tokrat opazno pomankanje koncentracije in sinteze, dočim bi mogli nekateri prispevki najti bolj primerno mesto že v časopisu. — Celota knjige podaja toliko gradiva, da moramo biti zaljubljeni le hvaležni, da rešuje vsako leto toliko bogastva, ki po vsebini in obsegu res spada prav v Zbornik. Vsem knjigo lepo priporočamo, ker bomo s tem omogočili založbi, da za svoj hvalevredni trud žanje zadoščenje in črpa pogum za rast naše knjižne produkcije.

— Pisatelj Karel M a u s e r nam piše: „... Ljudem se ne da dopovedati, da smo v dvajsetih letih menda že toliko dozoreli, da sprejmemo zgodovinska dejstva tako kot so bila, ne tako, kakor si jih sami želimo. Če smo ponosni na vse dobro delo, ki ga je slovenski

protikomunistični človek v preteklosti opravil, moramo biti toliko tudi ponižni in neustrašljivi, da priznamo napake, ki smo jih napravili. Pri vsakem delu, še tako svetem, so napake in nepopolnosti — le pri nas bi jih ne smelo biti. Čudni in nezreli smo celo po dvajsetih letih!“

— „KATOLIŠKI GLAS“ v Gorici prinaša dne 14. januarja poročilo o Meddobju, štev. 3-4. Poročevavec pravi med drugim: „...Številka je zelo pestra in vsebinsko bogata. Od razprav naj omenim zlasti tri: Rafko Vodeb pokaže... brez olepšavanja na razhod cerkvenih ljudi in umetnosti v dobi po francoski revoluciji. Z zadoščenjem pa poroča o priznanju koncilskih očetov, da verska umetnost ne more biti vezana na določen slog. Nedopustne so le izmaliciene oblike. Božidar Fink je objavil analizo ustavnega položaja v Sloveniji. Najprej skuša najti pozitivne elemente... pa pride do zaključka, da jih žal negativni čisto prekrijejo. Zato ni mogoče govoriti o pravi zakonitosti... Tine Debeljak je v tej številki zaključil spomine ob Francu Finžgarju. Že samo ti spomini so tako zanimivi in odkrivajo toliko za sedaj rastoči rod novih spoznav, da se splača biti naročen na revijo. Skoro bi človek dejal: Debeljakove navedbe so dopolnilo k povsod toplo sprejeti knjigi Ruda Jurčeca „Skozi luči in sence“. Pogled v čase pisatelja Finžgarja nam s silo žarometa pokaže, kako uspeh komunistične revolucije v Sloveniji ni stvar slučajja, ampak posledica premnogih napak tudi v vrstah slovenskih katoličanov. Žal je bil med njimi tudi slovenski duhovnik Fr. Sal. Finžgar. S prihodnjo številko 5-6 bo zaključen ta letnik te naše priznane in edine tovrstne publikacije v svobodnem svetu.“

— Od 12. novembra do 7. decembra 1964 je v galeriji Wolfgang Gurlitt v Münchenu bila razstava akademske slikarke Julianne Darrow z Dunaja. Umetnica je žena sodelavca „Meddobja“, pesnika Valentina Humarja. Po rodu je iz Texasa, diplomirala je iz literature na American University v Washingtonu, iz slikarstva pa na Akademiji upodabljaljajočih umetnosti na Dunaju. Pred Dunajem, kjer je V. Humar urednik in zastopnik ameriške založbe potovalnih priročnikov „Fodor's Guide Books“, je ga. Darrow bila v ameriški državni službi v Trstu in v Atenah. Poleg Združenih držav je potovala po Nemčiji, Meksiki, Franciji, Italiji, Grčiji in Bližnjem Vzhodu. V Münchenu je razstavljal dela v olju in risbe. Uvod v razstavo prikazuje njeno ustvarjanje takole: „Harmonično soglasje oblike, barv in vsebine ter solidno, a prav tako nazorno prikazovanje bistva določenega predmeta v prostoru, to sta umetniška cilja, ki nakažujeta in določata pot slikarke Julianne Darrow, ki odklanja danes še splošno vladajočo težnjo, naj oblika ali barve očinkujejo same. Ta smer je lažja, pogosto modna pot, ki mora peljati v dekorativno površnost. Slikarjevo prizadevanje za kar najčistejše prikazovanje življenja, sveta, prirode ne sme izključevati ne oblike, ne barve, ne vsebine, ker sveta ni moč nikoli videti in opazovati z napol zaprtimi očmi. Pri tem razpoloženju do umetniškega ustvarjanja se Julianne Darrow loteva slehernega problema kot nečesa enkratnega, obladovanje česar ni vezano na nobeno pravilo... V vseh primerih pa ostaja cilj isti: izluščiti tisto, kar je bistvenega in to prikazati s čim preprostejšim izrazom.“

PROSIMO,
PLAČAJTE NAROČNINO!

Tik pred izzidom je tudi revija

MEDDOBJE

VIII, štev. 5 - 6

in bomo pošiljki priložili izpise računa vsakega naročnika za pretekli letnik, ako so z naročnino morebiti še v zastanku. Lepo prosimo, da bi nam vsi čimprej poravnali, ker nam naraščajoče cene nalagajo polno novih obveznosti in nepredvidenih okoliščin. — Vsem izrekamo iskreno zahvalo.

— Varšovsko sodišče je ukazalo zdravniški pregled pisatelja M. Wankowicza, ki je bil — kot smo že poročali — obsojen na 18 mesecev ječe, ker da je obrekoval vladno. Pisatelj ni hotel apelirati na višji forum, zato bi poljske oblasti sedaj rade obšle izvršitev sodbe na osnovi izjave zdravnikov, ki po poljskih zakonih omogoča odložitve kazni sine die. Ni pa potrjena uradno vesti, da je Gomulka imel s pisateljem zasebni razgovor.

— Izvedenec za Rusijo, urednik „Civiltà Cattolica“, p. Ulisse A. Floridi je 30. januarja imel v Rimu zelo zapaženo konferenco o komunistični verski politiki, tudi o taktiki v dialogu s katoličani pod naslovom „Leto dni po poročilu Iljičeva“. Rekel je: „Iz nekaterih posegov sovjetskega tiska se kaže, da so novi voditelji Komunistične partije Sovjetske zveze zelo upoštevaajoč prevzeli „nasvete“ Garodyja (francoski marksistični teoretik) in Togliattija vsaj v kolikor se nanašajo na verne ljudi v nekomunističnih deželah, in še posebej na katoličane.“ „Komunist“, „Žurnal“ moskovskega patriarha in „Nauka i religija“ (glasilo antiteistov) opozarjajo komunistične aktiviste na „proces, ki se dogajajo v katolicizmu“ in na „očividne diferenciacije v njega vrstah“, poudarjajoč, da je zmota misliti, da so katoliške sile še enotne. Zato je po njih mnenju nadvse važno, t. i. „levičarske katoličane“ vključiti v sodelovanje s komunisti. Ob sklepu je predavatelj podčrtal, zakaj so danes komunisti „s svojimi gibanji za mir, s svojimi duhovniki, ki navajajo sveto pismo in izrabljajo zgolj zahodni material, bolj nevarni kot takrat, kadar so nastopali v svoji resnični podobi revolucionarjev in zatiravcev vere“.

— Zadnje dni sept. 1964 je „Mednarodna zveza za politično

znanost“ imela v Ženevi svoj šesti svetovni kongres. Štiri dni kongresnega dela so kongresisti, razdeljeni po komisijah, obravnavali teh-le šest tematov: politično voditeljstvo („leadership“); nove težnje v teoriji in praksi federalizma; politična, administrativna in gospodarska decentralizacija; mednarodne organizacije; pojem človeških pravic v politični teoriji; mladina in politično življenje. V diskusijskih skupinah so razpravljali o angleški politični filozofiji (pod vodstvom prof. Polina), o predvidevanju v političnih rečeh (Bertrand de Jouvenel) in o sociologiji volitev (Alain Lancelet in Jean Ranger).

— Vittorio Gassman je dal slovo gledališču, kakor poročajo italijanski listi. Sklenil je več pogodb z različnimi filmskimi podjetji, ki ga vežejo na dolgo vrsto let. Časnikarjem je izjavil, da je razočaran nad odmevom, ki bi ga morala imeti gledališka umetnost med širšim občinstvom. Listi komentirajo, da Gassman prehaja od enega razočaranja v drugo: ko je bil pred nekaj meseci v Moskvi, se je razočaral nad komunizmom, sedaj pa podobne očitke razteguje nad gledališko umetnost. Sicer pa drži Gassmanova trditev, da je gledališka umetnost nemogoča, če ni gledaliških šol in akademij. Italija je danes brez njih, ker družbe in podjetja love „zvezdnike“, za umetnost jim pa ni mnogo mar.

— Renesansa je v srednjeveška italijanska svobodna mesta prinesla tudi to novost, da so po zgledu stare Grčije začeli ustanavljati znanstvene in umetnostne akademije. Prva taka krajevna akademija je vzrasla v mestu Saló ob Gardskem jezeru. Jezero je še za časa rimske kulture slovelo kot zbirališče pesnikov, in se je imenovalo Benecus. Pod tem imenom ga opeva pesnik Vergil in za njim Katul. Akademija v Saló je letos slavila štiristoletnico. Ob tej priliki se je tam zbrala skupina literarnih zgodovinarjev z vsega sveta na mednarodni študijski teden; največ je bilo udeležencev iz Italije, Nemčije, Francije in Anglije. Rimski literarni zgodovinarji so predavali o pesnitvah Vergila in Danteja, kjer oba omenjata Gardsko jezero in seveda tudi o D'Annunziu, ki si je po okupaciji Reke blizu Gardone zgradil Vittoriale in tam preživel zadnjih sedemnajst let svojega življenja. Francoski zgodovinarji so obravnavali bivanja Montaigna, Stendala in Gida, Angleži so razlagali Lawrence dneve, Nemci pa so največ poročali o Goetheju, ki je prav ob Gardskem jezeru napisal romantično pesnitev Mignon.

— Ferdo Geštrin in Vasilij Mirk sta avtorja zgodovinskega dela: „Slovenska zgodovina devetnajstega stoletja“, ki bo izšlo 1965 pri Državni založbi v Ljubljani v zbirki Kultura in zgodovina. Pisatelj bosta spremljala dogodke slovenske zgodovine do leta 1918. Avtorja sta 1950 izdala delo „Slovenska zgodovina 1813 do 1914“. Novo delo bo predelana snov prve knjige in bo obsegla posebna poglavja o razvoju v pokrajinah na obrobju slovenstva in orisala njihov kulturni razvoj.

— Založba Gallimard je v prevodu izdala delo angleškega časnika Daniela Irvinga: Uničenje Dresdene. Časnikar trdi, da je bilo bombardiranje tega središča nemške kulture eno najhujših v drugi svetovni vojni. Ker nikdo ni pričakoval napada, je letalski napad na mesto dne 13. februarja 1945 terjal dvakrat več žrtev kot pa prva eksplozija atomske bombe nad Hirošimo (torej 180.000 smrtnih žrtev). Ista založba je tudi izdala delo Yvona Belavala: Poems d'aujourd'hui. Belaval velja za velikega poznavalca Leibnizove filozofije. Analiza zajema zlasti pesmi Henrija Michauxa in Raymonda Queneauja.

— Na tretjem mednarodnem speleološkem kongresu l. 1961 je bila sprejeta kandidatura Instituta za raziskavanje Krasa v Postojni (ki je ustanova Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani), da kongres leta 1965 priredi na svojih klasičnih kraških tleh. Pristojni belgrajski organ za kulturne stike z zamejstvom je kongresu uradno določilo naslov „IV mednarodni speleološki kongres v Jugoslaviji (Postojna — Ljubljana — Dobrovnik)“. Vršil se bo od 12. do 25. septembra. Do decembra 1964 se je zanj prijavilo 470 oseb iz 25 držav z vseh kontinentov, napovedanih je 230 referatov. Institut v Postojni je poleg speleološkega zavoda v Cluju (Romunija) najstarejša speleološka znanstvena ustanova, v zadnjem času se jima je pridružil še po eden v Romuniji, Avstriji in Franciji. Speleologija je slovenska nacionalna veda, vendar je Belgrad poskrbel za svojo reklamo.

— Najuspešnejši avtor na newyorškem Broadwayu je francoski dramatik Jean Louis Anouilh. Statistika pravi, da so po letu 1945 uprizorili tam dvanajst njegovih dram. Nekatero izmed njih so bile na sporedu več kot eno leto in to vsak večer, ob sobotah in nedeljah pa tudi po trikrat. Na drugem mestu je šele ameriški avtor Tennessee Williams.